

Турова Лариса Леонідівна,
старший викладач кафедри фінансів,
обліку та оподаткування
Дідківська Дарина Вікторівна,
здобувач вищої освіти,
Національний авіаційний університет, м. Київ.

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Анотація. Сьогодні дуже актуальним є дослідження питань, пов'язаних з фінансовою безпекою держави, яка є однією з найважливіших складових економічної та національної безпеки країни. Забезпечення боргу є невід'ємною частиною фінансового забезпечення. Важлива роль державного боргу в економіці обумовлена його багатостороннім впливом на різні сфери життя, необхідно розрахувати поріг країни, враховуючи стійке економічне зростання, координацію фіскальної та монетарної політики тощо.

Ключові слова: державний борг, безпека, криза, гроші, запозичення, економіка.

Питання управління державним боргом широко досліджувалося відомими вченими країни та за кордоном, серед яких слід виділити: М. Максгравер, Г. Розен, Дж. Сакс, Т. П. Вахненко, О. Д. Василюк, Є. Р. Гавриленко, О.В. Розділ, В.М. Федосова, С.І. Юрій, Н.Б.Ярошевича.

У науковій літературі досліджуються всі аспекти державного боргу, способи його формування та його вплив на економіку, однак складність управління державним боргом в умовах нестабільної економіки зумовлює необхідність подальших досліджень для формування загальної концепції вдосконалення управління державним боргом та сформулювати ефективну стратегію боргової політики. Україна. Важливим завданням є визначення впливу державного боргу на фінансову безпеку України та пошук рішень, що сприятимуть її зміцненню.

Державний борг - загальний борг країни перед усіма кредиторами (юридичними та фізичними особами, іноземними державами, міжнародними організаціями тощо). Державний борг включає борги центрального уряду, місцевих та місцевих органів влади, а також борги компаній усіх країн-учасниць, розраховані на основі частки їх капіталу [4].

Традиційно державний борг поділяють на зовнішній борг і внутрішній борг.

Зовнішній державний борг - борг країни перед іншими країнами, міжнародними економічними організаціями та іншими. Державний зовнішній борг є частиною загального зовнішнього боргу країни. Внутрішній державний борг – державний борг власників державних облігацій та інших кредиторів[4].

Боргова безпека держави залежить від:

1. Стану нормативно-правової бази, що регламентує формування державного боргу і використання запозичених коштів.
2. Загального обсягу, структури боргових зобов'язань, динаміки державного боргу.
3. Оптимального співвідношення між внутрішніми і зовнішніми запозиченнями.
4. Ефективності використання запозичень.
5. Переліку наявних і потенційно можливих боргових інструментів, а також фактичних пропорції між ними і можливості диверсифікації ринку державних цінних паперів.
6. Офіційного валютного курсу і темпів зростання ВВП.
7. Існуючої системи управління державним боргом [1].

Аналізуючи можна перерахувати наступні загрози борговій безпеці України:

1. Державний борг стрімко зростає. Сучасний економічний фактор в Україні характеризується зростанням боргового навантаження, що є із основних, що гальмують економічний розвиток країни. Основні причини державного боргу є такими:

- Політична криза, анексія Автономної Республіки Крим та тривалий військовий конфлікт на сході країни;
- Реорганізація економічних зв'язків з міжнародними партнерами та руйнування інфраструктури та промислових об'єктів у деяких частинах країни призвели до серйозної економічної рецесії;
- Фінансування дефіциту державного бюджету за рахунок державних запозичень, що пов'язано переважно зі збільшенням видатків на оборону та погашення державного боргу;
- Потрібна потужна підтримка з боку держави для державних підприємств і банків,

Якщо у 2018 інфляція майже сягнула 10%, то у 2019 лише трохи перевищила 4%. І навіть у коронавірусному 2020-му була цілком в межах планового орієнтиру НБУ у 5%. Але у березні 2021 вона вже перевищила показник 2020 року.

2. Перехід оптимальної боргової межі. Методика розрахунку рівня боргової безпеки держави визначається шляхом зіставлення внутрішнього та зовнішнього боргу з обсягами річного ВВП. Своєчасність і спроможність країни погасити борги залежать від граничного значення відношення боргу до ВВП. У міжнародній практиці, якщо борг не перевищує 60% ВВП, борг визначається як «безпечний».

На жаль, в Україні така пропозиція не була реалізована, оскільки загальний державний борг у 2019 році становив 1998275,4 млн. доларів, що становить 50% ВВП, а в 2020 році державний борг зріс до 2,551936 млрд. доларів, що становить 61% ВВП [3, 4, 5].

3. Недостатнє покриття зовнішнього державного боргу. Станом на 31 жовтня 2021 року офіційні резервні активи України становили 654,29 млрд.

доларів США, а валютне золото (включаючи депозити в золоті та своп-золото) становило лише 1542,4 млн. доларів США (5,2% загальних резервів) [5].

4. Ціна обслуговування боргу. Згідно проекту бюджету на 2022 рік, цей показник планується на рівні 181,4 млрд. грн., що на 22,7 млрд. грн., або на 12,5% більше за показник бюджету 2021 року. Це дуже високий показник, що потребує суттєвого зниження.

Враховуючи проблеми, для підвищення боргової безпеки України необхідні такі дії:

1. Сформулювати ефективну політику управління та встановити ефективний контроль за державним боргом України.
2. Створення ефективної системи управління зовнішнім боргом.
3. Знизити відсоткову ставку на ринку державних позик,
4. Знизити рівень оподаткування суб'єктів господарювання.
5. Збільшити загальну суму валютних резервів,
6. Підвищити інвестиційну привабливість та міжнародний престиж України, у тому числі шляхом відновлення її територіальної цілісності.

За результатами дослідження можна зробити висновок, що через економічну кризу та загрозу дефолту український уряд змушений постійно отримувати нові кредити від міжнародних кредиторів. З одного боку, процес отримання кредитів дозволив країні швидко вирішувати нагальні питання та фінансувати перспективні національні проекти, з іншого боку, неефективне використання кредитів значно збільшило навантаження на державний бюджет у найближчі кілька років і сформувало Україну. Нинішня ситуація така, що отримання кредитів для України є незмінною основою підтримки стабільності фінансової системи та всієї економіки. У довгостроковій перспективі вирішення проблеми боргу вимагає «оздоровлення» самої економіки, адже якщо не буде забезпечено життєздатність її розвитку та реальна й відчутна ефективність, то фінансова стабільність країни буде короткостроковою та відносною. Для його підтримки використовувалися прогресивні фінансові заходи. Рациональне використання кредитних коштів є необхідною умовою успішного економічного та соціального розвитку та запорукою надійного обслуговування та своєчасного погашення боргів у майбутньому.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Євтушенко Н.М., Виноградня В.М. Боргова безпека України в умовах кризових явищ в економіці [Електронний ресурс]: [сайт] / Мукачів. держ. ун-т // Економіка та суспільство. - 2017. - Вип. 12. – С. 540 - 546. - Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/12_ukr/90.pdf (дата звернення 25.11.2021).

2. Шелест О.Л. Державний борг України: механізм управління та обслуговування [Електронний ресурс]: [сайт] / Мукачів. держ. ун-т // Економіка та суспільство. - 2017. - Вип. 8. – С. 710 - 715. - Режим доступу: "Пріоритети розвитку фінансової системи: традиції, моделі, перспективи", 12-

13.04.2018 55 http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/118.pdf (дата звернення 25.11.2021).

3. Ukraine - Economic Forecasts - 2018-2021 Outlook [Електронний ресурс]: [сайт] // Trading Economics. - 2018. - Режим доступу: <https://tradingeconomics.com/ukraine/forecast> (дата звернення 26.11.2021).

4. Державний борг України [Електронний ресурс]: [сайт] // Ціна держави. – 2020. - Режим доступу: <http://cost.ua/budget/debt/> (дата звернення 24.11.2021).

5. Держбюджет-2020: Борг України на кінець наступного року може становити близько 100 мільярдів доларів США [Електронний ресурс]: [сайт] // zt.20minut.ua. - Режим доступу: <https://zt.20minut.ua/Groshi/derzhbyudzhethet2018-borg-ukrayini-na-kinets-nastupnogo-roku-mozhe-stano-10651108.html> (дата звернення 20.11.2021).